

Qu. Piccioni: *La scuola rurale e l'opera del Fascismo per la ruralizzazione.* Roma, 1941., 8-r., 16 lap.

L. Ricca: *La scuola di fabbrica.* Bergamo, 1941., 8-r., 103 lap.

C. Rivadossi: *Scuola nuova.* Trattato di educazione (2. edizione) Vercelli, 1941., 8-r., 79 lap.

A. Sessi: *Il lavoro nella storia della pedagogia.* Torino, 1941., 8-r., 23 lap.

U. Tucci: *Il lavoro produttivo nella scuola.* Napoli, 1941., 8-r., 174 lap.

R. Verdina: *Prime esperienze nella nuova scuola media.* Torino, 1941., 8-r., XII. + 95 lap.

L. Volpicelli: *Apologia della scuola media.* Roma, 1941., 8-r., 63 lap.

E. Zeve: *Guida dell'insegnante elementare. Leggi, regolamenti, consigli, commenti* (2. edizione) Vicenza, 1941., 8-r., 331 lap.

Gy. Á.

V E G Y E S .

A könyvkiadói kamara és a magyar pedagógusok. Napjainkig kevés kivétellel üzleti alapon, sőt nem ritkán ártalmas célzatosságú világnézet alapján állt a magyarországi könyvkiadás. Nálunk hiányzik még az a központi szerv, — amely magasabb erkölcsi eszményt, nemzeteszmei szempontot képviselő esztétikusok mellett, — hivatott pedagógusok segítségével, — felülbírálná, osztályozná a megjelent könyveket. Pedig ez lehetővé tenné egyrészt az ártalmas szellemű művek kiküszöbölését, másrészt a pedagógia eszmei célját segítő művek felismerését és igénybevételét.

A pedagógus teljes mértékben ismeri azt az igazságot, hogy az ifjúság szellemi és erkölcsi fejlődésére nem csupán az elrendelt, vagy engedélyezett tankönyvek, hanem a kezébe kerülő, nagytalánosságban »irodalmi«-nak nevezett művek, sőt a burjánzó ponyvairodalom is hatással van. A tankönyvirodalom terén megvan a szükséges bíráló, osztályozó és irányító szerv. A szórakozást vagy szabadon választott forrásmunkát, segédkönyvet jelentő, irodalom terén azonban nehezen áttekinthető, veszélyeket lehelő őserdő burjánzik. Az irtásnak, a megtisztításnak szükségességére mindaddig hiába mutattak rá neves pedagógusaink. Hiába hívták fel a figyelmet azokra a veszélyekre, amelyeket az olvasmányok, főleg a mai ponyva romboló, mételyező, jellemalakító és világnézetet formáló befolyása jelent. Nem találtak meghallgatásra a sűrűn hangzó, aggodalmas figyelmeztetések, pedig jórészt azoknak a köréből csendültek fel, akik hivatásuknál fogva felelősséget éreznek az elkövetkező nemzedékek lelkeségéért.

A mulasztások orvoslására, a hiányok pótlására, a veszélyek elhárítására nyújt most reményt az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács új elnökének, első nyilatkozata, amelyben röviden vázolta az irodalom megtisztítására és mind szélesebb körű terjesztésére vonatkozó terveit. Célkitűzései között első helyen áll az irodalomban burjánzó, ártalmas szellemű művek kiirtása, amely több más erkölcsi szempontú intézkedés mellett, a ponyva megszüntetését is eredményezné. Nagyvonalú terveinek felépi-

tésében az a megállapítás vezeti őt, hogy nem elég, ha írónk keresztények és magyarok, szükséges az is, hogy műveikben ezen az alapon álló, nemes, magasrendű nemzeti szellemet képviseljenek, fejlesszék a magyar öntudatot és az elhivatottság hitét. A magyar könyvkiadásnak valóban szüksége van az Országos Irodalmi és Művészeti tanács új elnökének és hivatott pedagógusoknak segítségére, hogy a magyar könyvtermelés betölthesse igazi rendeltetését: a magyar kultúra, a tisztultabb erkölcs, a nemzeti öntudat emelését.

Osszefogó szellemi és eszmei támogatással így megalakulhatna a magyar könyvkiadásnak egy olyan szerve, amelynek szükségessége egyre égetőbb, a magyar könyvkiadói kamara. Irányító, osztályozó és bíráló szerv lenne ez, amely nem az írók irányítását célozná, tehát sem az egyéniségnek, sem a művészi meglátásoknak nem lenne szárnyszegője. Csupán az lenne a feladata, hogy a már megjelent, tehát szabadon megírt művek közül kirostálja a nemzeti és keresztény erkölcsre nézve ártalmasakat. Gátolná olyan művek terjesztését, amelyek sértik a nemzeti öntudatot, a keresztény jóérzést, az ösztönösen úri magyar lélek ízlését, amelyek egészségtelen irányban befolyásolják az ifjúságot. Ez a régen szükségessé vált szerv lenne az, amely — főleg a befolyásolható ifjúság érdekében — irtaná azokat az úgynevezett »társadalmi« regényeket, amelyek tetszetős mesék keretében az önző, felületes, munkátlanul is gazdag életformák iránt ébresztenek kíváncsiságot, vágyat, lelki elemzéssel feloldozzák, sőt kívánatosá teszik a bűnt, tehát lezüllesztik az erkölcsös és hazafias lelkeség színvonalát, megfosztják eszményképeitől, únottá, közömbössé, kiábrándulttá teszik a magasabb eszményekkel szemben.

A magyar könyvkiadás eszmei irányítása, megfelelő pedagógusok együttműködésével, megkönnyíthetné a magyar pedagógia súlyos feladatait, amelyek a történelmi idők újabb változásai következtében kibővültek, megneheztedtek, élő lelkiismeretté váltak. A könyvkiadás eszmei irányítás alatt kihozna, terjesztene nevelőcélzatú és hatású szépirodalmi, vagy tudományos műveket, amelyeknek elbírálásában, vagy már előzetes megjelölésében pedagógusok működnének közre.

A magyar pedagógus nemcsak mint művelője, hanem mint támogatója is, mindig erős oszlopa volt a nemzet kultúrájának. Tehát nemcsak kötelességei, hanem jogai is vannak a nemzeti kultúra életében. Tapasztalatai alapján joga van megfontolt indokaival hozzászólni azoknak az irodalmi termékeknek terjesztéséhez, amelyek a nevelésre bízott ifjúság iskolán kívüli szellemi irányítói. Lelkiismeretes nevelőre nézve még az sem közömbös, hogy milyen irányú az a hatás, amely az életbe kikerült neveltjeit további úttjukon befolyásolja. A pedagógus látja és elismeri az irodalom, a sajtó, a film és a színpad befolyásoló hatását, amely különösen a tömegben érvényesül. Nem nézheti tehát közömbösen azt a befolyást, amely fáradságos munkájának eredményét: az öntudatos magyar szellemiséget, a magasabb erkölcsi szemléletet veszélyezteti.

Nem hivatkozunk idegen példákra, bár egyik-másik külföldi megoldás boncolgatása a hibák felismerésére, lelkesítő eredmények meglátására ve-

zetne, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül a baráti államok irodalommal kapcsolatos intézkedéseit, intézményeit — különös tekintettel a nevelésre!

Az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács segítségével meg kell teremtenünk a lehetőséget arra, hogy a magyar könyv minden szempontból támogatója, nehéz, felelősségteljes munkájában segítőtársa és hathatós eszköze legyen a magyar pedagógusnak — különös tekintettel a visszacsatolt területek ifjúságának nevelésére! Tiszta fegyver legyen a magyar könyv, amely tiszteletre kényszeríti a körülöttünk élő népeket, megismerteti fejlett kultúránkat és egy szebb, nemesebb, magyarabb jövőért harcol.

Tamás Kálmán.

Japáni gyermekek iskolai munkája. A Fővárosi Pedagógiai Szeminárium-ban f. év. május 3-tól 10-ig volt megtekinthető az a japáni iskolásgyermekek munkáiból álló gyűjtemény, amelynek anyagát a japáni császári követség bocsátotta a kultuskormány rendelkezésére. A kiállítást május 3-án délben nyitotta meg *Kósa Kálmán* min. osztályfőnök a japáni császári követ, előkelő vendégek, nagyszámú érdeklődő fővárosi pedagógus és a sajtó képviselői előtt. A kiállítás anyaga: gyermeki rajzok; fogalmazás-, számolás- és szépírás-füzetek; földrajzi munkafüzetek; szépírás-tekercsek és a japáni gyermekek iskolai életét megörökítő fényképek. A kiállított munkákat óvodások, I—VI. osztályos elemisták, továbbá a mi VII—VIII. osztályosainknak megfelelő felső népiskolák I—II. osztályainak növendékei készítették.

Ez a páratlanul érdekes kiállítás azért nagyjelentőségű, mert némileg bepillantást enged egy távoli nép gyermekeinek lelki világába, összehasonlítási lehetőséget is teremt a japáni és magyar gyermek munkája között. Onmagában nézve is azonban több szempontból érdemel figyelmet.

Nevelői szemmel nézve már a papíros finomsága, a füzetek kötéseinek cseresznyevirágos mintái, a külső csín és tisztaság, sajátos japáni nemzeti jelleget lehel. A nyelvi dolgozatok tartalma — a mellékelt németnyelvű fordítások szerint — arról tanúskodik, hogy a japáni gyermek lelkében rajongó természetszeretet, hatalmas nemzeti önrzet, valamint a hazáért és császáráért való önfeláldozás készsége a középponti tényező. *Neveléslélektani* szempontból az állapítható meg, hogy a japáni gyermek uralkodó érzelmeinek és érdeklődésének fejlődése nagyjából azokon a fokozatokon megy át, mint a magyar gyermeké. A rajzokon a lelkileg befeléfordulás, az évszázados külvilágtól való elzártág észlelhető. *Rajzdidaktikailag* a kiállított rajzok a következőképpen csoportosíthatók: született tehetségek ösztönszerű művei, csendéletfestések és jegyzetfüzetekben levő ú. n. magyarázó rajzok. *Művészi* szemmel nézve a rajzok a japáni gyermek fejlődő lelkének nagyfokú művészi képességeiről tanuskodnak. Az érdekes japáni táj, a mindennapi élet mozzanatai, a mesék és mondák képzeletvilága, a tenger, a Fuzsijama, mind a felkelő nap országát várásolja elénk. Értékes természetmegfigyelés párosul a rajzokban a díszítő elemekkel való kifejezés készségével.

Az egész kiállítás tükrözi az évezredes hagyományok és a modern kor minden vívmányának szerencsés találkozását, ami a japáni lélek egyik legjellemzőbb sajátossága s egyben legnagyobb ereje.

Jankovits Miklós.

A legszebb pedagógiai gondolat. Minthogy erre mindenki felfigyel, nyomban ide írjuk eredetiben és magyarul: *Es wird irgendetwas einmal garkeinen Gedanken geben als Erziehung.* (Majd valamikor csak egyetlen gondolat lesz: a nevelés). Ime a pedagógia *sub specie aeternitatis*, vagy: a pedagógia jövőzenéje. Ha az ismeretlenség kódében tengődő szürke pedagógus azt merné állítani, hogy a neveléstudomány a tudományok királynője, elfogultsággal vádolnák, leintenék, megmosolyognák. Ám az idézett súlyos horderejű kijelentés egy lángelme lelkéből fakadt, *Nietzsche* világraszóló tekintélye támasztja alá! Ezért az egy mondatért hála illeti meg a nagy filozófust és megbocsátás egy némely vélt »bűn«-éért.

Érdemes ennél a jóslatszerű megállapításnál egy percre megállni, tartalmát elemzőleg méltányolni. Ha elfogulatlanul mérlegeljük *Nietzsche* elgondolását, azt természetesnek, önmagától értetődőnek kell találnunk. Mert van-e nemesebb, jelentősebb, foglalkozás annál a hatásnál, amelyet ember emberre gyakorol? Lehetetlen, hogy az idézett emlékezetes szavak ne gyakoroljanak mély benyomást minden nevelőre, tanítóra, szülőre, amazokat buzdítással, reménnyel, vigasztalással, önérettel ne töltsék el nehéz hivatásukban. Kívánatos, hogy gyökeret verjenek lelkükben, intelmül szolgáljanak törvényhozóinknak és a nevelői kar erkölcsi és anyagi szintjét hatalmasan fellendítsék. A világ minden iskolaépületének homlokzatára kellene illeszteni, nem díszül, hanem a járókelők figyelmeztetésére, okulására.

Igaz, hogy e látomásszerű jóslat, ez az »*education first*« csak valamikor fog valóra válni, de akkor egyúttal beteljesül *Dante* Isteni Színjátékának ez emlékezetes és ma még sajnos az iskolára is vonatkoztatott szavainak ellenkezője: *Lasciate ogni speranza voi ch'entrate* (Hagyjatok fel minden reményt, ti, kik ide beléptek, *Inferno* III., 9.)

— m —

A középkori Sorbonne. Míg az újkori Sorbonne XX. század eleji szellemi képét igen jól megrajzolta *Karl Lajos* a Magyar Paedagogia 1910. évfolyamának 598—605. lapjain, a híres főiskola virágkoráról, a középkori Sorbonne-ról, nem igen volt még szó folyóiratunk hasábjain. Annál kitünőbb jellemrajzát találjuk még e nagynevű intézménynek *Fináczy Ernő* nagy neveléstörténeti munkájának II. kötetében (*A középkori nevelés története*, Budapest, 1914.) a 257—275. lapokon, hol főleg a párisi egyetem theologiai karának egész Európára szóló jelentőségét rajzolja. Az erre a tárgyra vonatkozó széleskörű és rendkívül alapos, filológiai pontosságú forrástanulmányok alapján összefoglalóan szól a párisi egyetem keletkezéséről, az egyetemi szervezetről, a facultas artiumról, az utóbbin különös gonddal üzött logikai tanulmányokról, legrészletesebben azonban a

theologiai karról, mely idővel átvevén és lefoglalván a maga számára a Robert de Sorbon, Szent Lajos francia király udvari káplánja által a párisi egyetem kötelékébe tartozó szegénysorsú theologusok részére alapított kollégium »Sorbonne« elnevezését, evvel a névvel lett a középkor végéig páratlan tekintélyű intézménnyé. Külön szól Fináczy a párisi egyetem mellett keletkezett kollégiumokról, melyeket egyes országok vagy szerzetesrendek szerveztek és tartottak fenn fiaik, illetőleg rendtagjaik számára s melyekhez hasonló internátus volt Robert de Sorbon említett alapítása is.

Ujabban egy lelkes, igen képzett és szerencsés kezű magyar tudósnek kutató munkája révén a középkori Sorbonne történetébe vágó új, érdekes, magyar vonatkozású adatok váltak ismeretesekké. Gábrriel Asztrik, a gödöllői premontrai gimnázium francia tagozatának igazgatója kutatja néhány év óta rendkívüli becsüggyal a francia-magyar művelődési kapcsolatokat s köztük főleg a Sorbonne magyar diákjaira és tanáira vonatkozólag derített ki becses adatokat.¹ A Sorbonne-on már III. Béla uralkodása alatt (1172—1196) megjelennek a magyarok. A legelső magyar diákok már ismerhetik Abélard-t, a romantikus életű híres bölcselet, Heloise halhatatlan szerelmesét. A párisi diákok legnagyobb része a szerzetesrendek soraiból kerül ki, akik kollégiumokba sorakoznak. A premontrai kanonokok háza tele van magyarokkal. A legszebb eredménnyel azonban Szent Ágoston remetéinek rendje dicsekedhetik, kiknek 1260 körül alapított kollégiuma először a Montmartre közelében, később a még ma is Quai des Grands-Augustins-nak nevezett rakpart során, a Szajna balpartján állott. S a magyar ágostonrendiek már az alapításuk utáni első két évtizedben utolérték nyugati rendtársaik tudományos színvonalát. Az első magyar, aki elnyeri a magiszteri fokot a Sorbonne-on a nápolyi ágostonrendi egyetemes káptalan által az 1300. jubileumi esztendőben Párisba küldött Magyarországi Sándor ágostonrendi testvér volt, kiről Gábrriel Asztrik egyik tanulmánya igen részletesen szól. Rendkívül sok érdekes adatot derített ki róla és gyűjtött össze idézett dolgozatában. Ezek között legnevezetesebb az, hogy 1303 júniusában *magister regens*, maître régent, a Sorbonne-on nyilvános joggal tanító mester lett Alexander de Hungaria. Megtudjuk Gábrriel Asztrik kutatásaiból azt is, hogy Magyarországi Sándor valószínűleg már 1295-ben is Párisban volt és mint *baccalaureus sententiarius* (ki Petrus Lombardus Sententiáit magyarázta) vagy mint baccalaureus biblicus működött; 1300-ban licentiatus lett. Ebben a időben nagy egyházpolitikai viharba került. Választania kellett a Szép Fülöp francia király és VIII. Bonifác pápa között a hatalom gyakorlása körül kitört féltékenységi harcban a két ellenfél között, s rendje érdekében megőrizni óhajtván katedróját a Sorbonneon, a pápa ellen az egyetemes zsinathoz való appellálásra irányuló javaslatot maga is aláírta s a király mellé állott. Így elvesztette ugyan a pápa barátságát, de megmaradhatott magister regensnek s elkerülte a kiutasítást Franciaországból.

¹ *Gábrriel Asztrik: Magyarországi Sándor mester, a középkori Sorbonne tanára. Budapest, 1941., 21 lap. — Asztrik Gábrriel: Les Hongrois et la Sorbonne médiévale. Budapest, 1940., 17 lap.*

Ennek a szellemi harcnak részletes leírása Gábrriel Asztrik dolgozatában rendkívül érdekes adalék a Sorbonne és a magyarság kapcsolatainak történetéhez. Magyarországi Sándor Párisban maradt, csendes nyugalomban taníthatott, tanítványainak száma nőttön nőtt. Ezek között a tanítványok között egyike a legkiválóbbaknak olasz származású ágostonos rendtársa, Prosper de Reggio mégpedig egy ránk maradt munkája révén, melyben a skolasztika leghíresebb képviselői mellett Magyarországi Sándor véleményét is idézi filozófiai és theologiai kérdésekben, Gábrriel Asztráknak fejtegetése valószínűvé teszi, hogy e kiváló magyar párisi egyetemi tanárnak voltak önálló munkái is. Bizakodva reméli Gábrriel Asztrik, hogy ezek még elő fognak kerülni szerencsés kutatók további vizsgálódásai révén.

Nem tudjuk, hogy a jeles magyar tanár meddig maradt Párisban. Erre vonatkozó adataink egyelőre nincsenek. Mindenesetre a magyar kultúra dicsősége az, hogy Magyarországi Sándor épen abban az időben csillogtatta meg a magyar nevet Párisban, amikor a skolasztika és misztika legnagyobb mesterei (köztük Aquinói Szent Tamás és Magister Eckhardus) tartózkodtak ott, s nagy hatással tanított és jeles tanítványokat nevelt. Ennél nagyobb öröme és dicsősége ő neki magának sem lehetett. Ez a dicsőség magyar dicsőség is, mert munkássága élő bizonyítéka a szoros szellemi kapcsolatoknak, melyek a középkorban Magyarország és Franciaország közt fennállottak.

Gábrriel Asztrik említett másik, francia nyelven írt dolgozata szintén a középkori Sorbonne életéből közöl érdekes adalékokat, főleg a Sorbonne *magyar diákjairól*. A magyar-francia művelődési kapcsolatok földérintésére és a Sorbonne-nak e téren való szerepére vonatkozó érdemes kutatásai nem kevésbé becses adatokat eredményeztek, melyek a Sorbonne történetének legérdekesebb fejezetéhez tartoznak.

Gyulai Agost.

Weimer Herrmann, a maynafrankfurti Pedagógiai Akadémia ny. igazgatóját, 70. születésnapja alkalmából a német szakfolyóiratok melegen ünneplik. Több nyelven megjelent neveléstani művei közül legelterjedtebb a »Geschichte der Pädagogik« c. kis könyve, melynek első kiadása 1902-ben, a tizedik 1941-ben jelent meg. Nekünk is örömmel kell őt üdvözlönnünk, hiszen nemcsak a neveléslélektan egyik kiépítőjét tiszteljük benne, aki Meumann és Claparède mellett már az egyetlen élő kezdeményezője tudományunk legfejlettebb gyakorlati alkalmazásának, hanem ennél közelebről is érint bennünket a hibakutatás elmélete körül szerzett sok érdeme. A kísérleti lélektan a századforduló körül a jellegzetes emlékezeti és észrevevési hibafajták törvényszerű összefüggésére lett figyelemmel, ami a figyelem mennyiségi értelmezése mellett minőségi szerkezetét engedte megismerni. Ranschburg a tartalmi mozzanatok elrendeződésében felfedezte a homogének összeolvadási tendenciáját és ezzel az alaklélektani kérdéskörig előremutató problémákat vetett fel, melyeket az egész szakvilágban továbbkutattak. Igen nagy mértékben részt vett ebben a magyar tudományosság, nemcsak az ő közvetlen

tanítványainak, hanem a szegedi és budapesti egyetemi intézeteknek munkásságában is, az olvasás és írás, a számolás és gondolkodás, valamint a nyelv és a gyakorlati munka területein. Ezért igen közelről érint épen bennünket Weimer munkássága, amely a kísérleti, valamint az érzelmi tényezőket kutató mélység-lélektani eredményeket rendszerezte és a magyar kutatási törekvéseket vizsgálatainak megalapozására alkalmazta. *Psychologie der Fehler* (Leipzig, 1925), *Fehlerbehandlung und Fehlerbewertung* (Wien, 1926), *Fehlerverhütung und Fehlervermeidung* —Düsseldorf, 1939)¹ c. könyveiben az emberi természet tévedési hajlamairól egységes képet adott, és közelebb vitt a szellemi munka természetének megértéséhez. Megkülönböztette a tévedést a hibától, utóbbi a helyes szándék tökéletlen megvalósításának, előbbi helytelen szándéknak a következménye. A hibázásra vezető motívumok szerinte a folyamatosság, a perszeveráció, a hasonlóság, az összekeverés és az érzelmi-akarati eredet. Ezek ismeretében gondos utasításokat dolgozott ki a hibázások elkerülésére és megelőzésére. A szellemi tevékenységek gazdaságossági elvét ezek a kutatások világosan feltárták és az érzéki észrevezés, az emlékezés és gondolkodás és a mozgásbeli működések törvényeit egységes rendszerben állították eléink. A kísérleti lélektan gyakorlati neveléstani fontosságát, a kutatók nemzetfölötti együttműködésének eredményességét Weimer munkássága eleven tettekkel bizonyította.

Harkai Schiller Pál.

ELHUNYT PEDAGOGUSOK.

Emlékezés dr. Czeke Mariannera. (1873—1941.)

Az elmúlt hetekben a magyar diplomásnők nagy szomorúsággal álltak körül egy koporsót, amelyet a budapesti egyetemi könyvtár és a magyar Nemzeti Múzeum háromszínű szalaggal átkötött koszorúi díszítettek. A koporsóban sok komoly munka és nem kevesebb tragikus szenvedés után Czeke Marianne, c. nemzeti muzeumi igazgató, volt egyetemi könyvtári igazgatóőr kezdte meg örök pihenését.

Ez a maradandó emlékü, forró hazafiságú magyar asszony 1873-ban katonatiszti családból Sopronban született. Édesatyja, mint fiatal huszártiszt Mexikóban járt, a tragikusvégű Miksa császárral és több magas kitüntetéssel küzdötte végig a boszniai hadjáratot. A katona édesapát a családja híven elkísérte vándorlásán; előbb Stájer- és Morvaországba, majd Budapestre kerültek. Az apa, a boszniai okkupációkor szerzett súlyos betegségébe belehalt és a család ekkor Sopronba költözött. Itt Czeke Marianne elvégezte a felsőbbleányiskola öt osztályát és egyéves kereskedelmi tanfolyamot. A fiatal leány nagyon szeretett volna valamilyen szakmában komoly kiképzést nyerni, de édesanyja, a kor felfogása szerint, ellenzett minden tanulást, (pl. a tanítóképzőt), ami a »Blaustrumpf« szerinte értelmetlen fogalmát a legcse-

¹ Ismertetését lásd: Magyar Paedagogia. 1941. évf. 110—111. l.